

НАВРЎЗОВА Гулчехра Нигматовна
 Бухоро муҳандислик-технология институти
 Ижтимоий фанлар кафедраси профессори,
 фалсафа фанлари доктори
 email: premium.progress@mail.ru

**БАҲОУДДИН НАҚШБАНД
 РУБОУЙЛАРИДАГИ ИНСОН
 ТУШУНЧАСИНИНГ ФАЛСАФИЙ
 ТАҲЛИЛИ**

**PHILOSOPHICAL ANALYSIS
 OF HUMAN CONCEPTION IN
 BAHOUDDIN NAQSHBAND'S
 RUBAIS**

**ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ
 ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ
 В РУБАИ БАХАУДДИНА
 НАКШБАНДА**

Аннотация: Мақолада Нақшбандия таълимотига оид асосий манбалар “Мақомоти Хожа Баҳоуддин Нақшбанд” ва “Рубоёти Хожа Нақшбанд” асарларида ёзилган икки рубоийдаги “Ҳеч” иборасининг фалсафий таҳлили асосида Баҳоуддин Нақшбандни инсон тушунчасининг мазмун-моҳияти ёритилган. Инсон зоҳиран Олами Сағир - Кичик Олам бўлсада, ботинан Олами Кабир - Катта Олам ва бутун борлиқни ўзида мужассам этган жамъ этувчи борлиқ эканлиги ҳамда унинг боқий ва фаний томонлари ёритилган.

Калим сўзлар: Баҳоуддин Нақшбанд, рубоий, ҳеч, Олами Сағир, Олами Кабир, жамъ этувчи борлиқ, бақо, фано, дунё, хуш, нохуш.

Abstract: The article highlights the essence of Bahauddin Naqshband's concept of man based on the philosophical analysis of the phrase “None” in the works of “Maqamoti Khoja Bahauddin Naqshband” and “Rubaiyoti Khoja Naqshband”, the main sources of Naqshbandi teachings. Although man is outwardly a small universe, inwardly he is a universe as big as the Universe and a encompassing being that embodies the whole being, and its eternal and mortal sides are explained.

Key words: Bahauddin Naqshband, Ruba'i, none, Olami Saghir, Olami Kabir, universal being, survival, death, world, good, bad.

Аннотация: В статье раскрывается суть концепции человека Бахауддина Нақшбанди на

основе философского анализа словосочетания «Ҳеч» в произведениях «Мақамати Ходжа Бахауддин Нақшбанд» и «Рубайоти Ходжа Нақшбанд», основных источниках учения Нақшбанди. Объясняется, что хотя внешне человек и есть Малая Вселенная, но внутренне он – Большая Вселенная и совокупное существо, воплощающее все существа, и освещаются его вечные и смертные стороны.

Ключевые слова: Бахауддин Нақшбанд, Рубаи, никто, Олами Сағир, Олами Кабир, универсальное существо, вечность-бақо, смертность-фано, мир, добро, зло.

КИРИШ

Инсон тушунчаси, унинг ҳаёти мазмуни, ўзлигини англаш муаммоси ҳар доим фалсафанинг долзарб масаласи бўлган. Антик даврдан ҳозирги кунгача файласуфлар бу масалага оид кўп асарлар ёзиб, фикру мулоҳазалар баён этганлар. Анвар Чориевнинг “Инсон фалсафаси”[7] асарида файласуфларнинг инсонга оид қарашлари таҳлил этилган. Нақшбандия тасаввуфий таълимотининг асосчиси Баҳоуддин Нақшбанднинг ҳам инсонга оид фикрлари мавжуд [10,12-16].

Баҳоуддин Нақшбандга оид “Мақомот”[3] ва “Маноқиб”[26]да у кишининг ҳикматли сўзлари ва рубоийлари ёзилган. Баҳоуддин Нақшбандни ҳикматли сўзлари ва рубоийлари Муҳаммад Порсо[25:93-156], Яъқуб Чархий[29] рисолаларида мавжуд. “Рашахот”[27] асарида нақшбандия таълимотидаги рашҳалар таҳлил этилган. Абдурахмон Жомий[2] ва Алишер Навоий[6,17:3-9] Баҳоуддин Нақшбандга берган тавсифларида валий инсоннинг камолот даражаларини кўрсатганлар. Баҳоуддин Нақшбанднинг “Аврод”[8] рисоласи борлиги ва унинг таржимаси ҳамда унинг ҳикматли сўзлари тўплаб нашр этилган[11]. Тадқиқотларимиз натижасида Баҳоуддин Нақшбанд маънавий меросининг янги қирраси – рубоийлари борлиги маълум бўлди[24:3-7]. Рубоийларнинг таҳлили асосида инсон камолотида камтаринлик[18:48-50], шукроналик[19:121-123], ризо[20:39-40] каби фазилатларнинг ўрни очиб берилган. Инсоннинг рухий мувозанати учун тавба ва кечиримли бўлишнинг аҳамияти таҳлил этилди[21:171-176]. Инсоннинг камолотида ҳамсуҳбатнинг таъсири ва роли таъкидланган[22:19-22]. Инсон учун

ҳижоб бўлган нақшдан қутилиш йўли ҳақида маълумот берилди[23:219-225]. Аммо, Баҳоуддин Нақшбанд рубойларидаги[9] инсон тушунчаси етарли даражада таҳлил ва тадқиқ этилмаган. “Мақомот” ва “Рубоӣети Хожа Нақшбанд”даги “ҳеч” ибораси такрорланадиган икки рубоӣини таҳлили асосида, герменевтик услубдан фойдаланиб инсон тушунчасини фалсафий таҳлил этдик.

АСОСИЙ ҚИСМ

Баҳоуддин Нақшбандга оид бўлган асосий манба Абул Муҳсин Муҳаммад Боқир ибн Муҳаммад Алининг “Мақомоти Хожа Баҳоуддин Нақшбанд” асарида бу улуғ зотнинг куйидаги рубоӣлари келтирилган:

Ҳеч мо не ва ҳеч мо кам не,
Аз паи ҳеч ҳеч мо ғам не.
Жанда бар пушт, пушт гўристон,
Гар бимирем ҳеч мотам не[3:85].
Мазмуни:
Ҳеч нарсамиз, ҳеч нарсдан камимиз йўк,
Ҳеч нарсанинг кетидан ғамимиз йўк.
Орқада жандаю, гўристон ортда,
Гар ўлиб қолсак ҳеч мотам ҳам йўк.

Баҳоуддин Нақшбанднинг бу рубоӣлари барча манбаларда тан олинган. Унинг фалсафий таҳлили инсонга оид куйидаги қарашларни намоён этади: Рубоӣида “ҳеч” деган сўз бир неча маротаба такрорланмоқда. Онтологик жиҳатдан таҳлил этганимизда инсон борлиғи бутун коинот ва борлиқлар тизимида жуда кичик зарра бўлиб, ҳеч нарсадек кўринади. Шаклан қараганимизда мегаолам, галлактика ва метаголлактикага қиёсланимизда инсон борлиғи кичик, жуда ҳам кичик заррадир. Аммо, суратда, шаклда, зоҳиран кичик олам бўлган инсон Баҳоуддин Нақшбанд таърифи билан ҳеч нарсдан кам эмас. Чунки инсон жамъ этивчи борлиқдир. Бутун илоҳий, руҳий, маънавий, моддий оламлар инсонда мужассамдир. Зоҳиран Кичик Олам бўлган инсон ботинан Катта Оламдир. Унда бутун борлиқ жамлангандир. Баҳоуддин Нақшбанд ва Жалолиддин Румийнинг куйидаги ғоялари уйғундир:

Гар ба сурат Олами Асғар туи,
Лек ба маъни Олами Акбар туи.
Зоҳиран он ахтарон қаввоми мо,
Ботини мо гашта қаввоми само.
Мазмуни:
Суратда Кичик Олам бўлсангда,
Маъни жиҳатидан Катта Оламсан.
Зоҳирда юлдузлар бизга қувват бергандай бўлсада,
Бизни ботинимиз бутун самонинг қувватидир.

Кубравия таълимотининг асосчиси Нажмиддин Кубро ҳам Кичик олам ва Катта олам ҳақида гапирган. У ҳам инсонда бу икки олам мужассамлигини таъкидлаган. Кубравия таълимотини ривожлантирган Азизиддин Насафий ўзининг “Комил инсон китоби”даги ўнинчи рисолаи “Кичик олам катта оламнинг нусхаси ва кўриниши эканлиги баёнида” деб номлаган[5:117-126]. Унда инсон жисмини мулк олами ва руҳини малакут ва жабарут олами нусхаси эканлигини исботлаган. Азизиддин Насафий: “Билгилки, кичик олам катта оламнинг намунаси ва кичрайтирилган нусхасидир, катта оламда нимаики бўлса, кичик оламда ҳам бор. Демак, катта оламда ниманики исбот этсалар, кичик оламда ҳам унинг кўриниши бўлиши керак, бу сўз тўғридир”.

Тасаввуф тарихида илк тариқатлар ҳақида маълумот берган буюк мутасаввифлардан бири бўлган Абулҳасан Хужвирий ўзининг “Кашф ул маҳжуб ли арбобил кулуб” (Қалб эгалари учун ҳижобнинг очилиши) асарида инсонга Кичик Олам ва Катта Олам нуқтаи назаридан ёндашган. Унинг фикрига кўра: “Инсон Аллоҳ томонидан яратилган мавжудлик бўлиб, ҳар бир оламдан бир намунадир. Олам бу икки жаҳондир. Инсонда ҳар икки жаҳоннинг нишони бордир. Бу жаҳоннинг нишони ҳаво, тупроқ, сув ва оловдир. У балғам, қон, сафро ва савдо кўринишида таркиб топгандир”[4:122].

Баҳоуддин Нақшбанднинг иккинчи шогирди Хожа Муҳаммад Порсонинг бизгача етиб келган “Таҳқиқот” асарида инсон муаммосини таҳлил этган. Хожа Муҳаммад Порсонинг антропологик қарашларига кўра ҳам, инсон Аллоҳ томонидан яратилган мавжудлик бўлиб, унинг таркиби тўрт унсур: тупроқ, сув, бод (ҳаво), оташ (олов)дан иборатдир.

Баҳоуддин Нақшбанд таълимотини жаҳоний тариқатга айлантирган Хожа Аҳро Валий ўзининг “Рисолайи Ҳавроийа” ва “Фиқаротул орифийн” асарларида ёзилган куйидаги рубойида инсонни мукамал жамъ этувчи борлиқ эканлигини ёзган:

Эй нусхаи номаи илоҳи, ки туи,
Эй оинаи жамоли шоҳи, ки туи.
Берун зи ту нест ҳар чи дар олам ҳаст,
Дар худ биталаб ҳар он чи хоҳи, ки
туи[28:24,28:69].

Мазмуни:

Эй илоҳий номанинг нусхаси сенсан,
Илоҳий жамолнинг кўзгуси сенсан.
Оламда мавжуд бўлган ҳамма нарса сенда
бордир,
Нимани истасанг ўзингдан истагил.

Баҳоуддин Нақшбанд таълимотидаги “Сафар дар ватан” – “Ватанда сафар” тамойили инсон ботинига сафар қилиш ва ботинни поклаган инсонда бутун оламга таъсир этувчи кувватлар борлиги ҳақида фикр юритилади. Баҳоуддин Нақшбанднинг “Ҳеч мо не” дегани суратда биз ҳеч, яъни кичик бўлсақда, “Ҳеч мо кам не” – ҳеч нарсадан кам эмасмиз дегани билан ботинан инсон Катта Олам эканлиги ва борлиқдаги барча тизимлар моҳияти инсонда мавжудлиги тан олинган.

Баҳоуддин Нақшбанд рубойисининг биринчи қатори кўпинча таржимада бизни ҳеч нимамиз йўқ, лекин биз ҳеч нимадан кам эмасмиз маъносида таҳлил этилган. Бу фалсафий таҳлил бизнинг фикримизча, анча тор маънони билдиради. Бу таҳлиллар рубойининг иккинчи қаторининг мазмунига анча яқиндир. Рубойининг иккинчи қаторида ҳеч нарса учун бизда ғам йўқ ибораси орқали Баҳоуддин Нақшбанд оламини фоний, яъни ўткинчи ва боқий, яъни абадий эканлигига ишорат қилади. Ҳеч учун бизда ғам йўқ дейиш билан моддий оламдаги мол-мулк, дунё, мансаб ва бойлик ўткинчи эканлиги улар учун ғам ейиш, умрни бахшида этиш арзимаслиги таъкидланмоқда. Дунёпарастлик, мол-мулкка боғланиш, мансаб учун кураш инсонни охирати ва абадий ҳаёти учун фойда бермасалиги, кераксизлиги таъкидланмоқда. Инсон ҳаётининг мазмуни дунёга боғланишда эмас, балким дунёдаги имкониятлардан эзгу амаллар қилиб боқий

ҳаётга абадий қолиш учун фойдаланиш тўғрилиги таъкидланмоқда.

Баҳоуддин Нақшбанд рубойисининг иккинчи қаторидан фалсафанинг борлиққа оид қарашларини иккинчи томони маълум бўлади. Борлиқ фоний олам ва боқий оламдан иборатдир. Моддий олам фоний бўлиб, унинг имкониятлари эзгуликка сарфланса, боқийликка инсонни боғлайди. Баҳоуддин Нақшбанднинг бу фикрлари ҳам Жалолиддин Румийнинг “Девони Шамс” асарининг 648 ғазалидаги куйидаги мисралари билан уйғундир:

Зотеду, сифотеду, гаҳе Аршу, гаҳе фарш,
Дар асл бақоеду, муназзах зи фаноед.

Мазмуни:

Илоҳий зот, сифатларсиз, Аршсизу гоҳо
фаршсиз,

Аслида боқий, абадийсизу фоний эмассиз.

Баҳоуддин Нақшбанд ҳам инсонни моддийликка боғланмасдан берилган ҳаётни, умрни эзгуликка равона этиб, абадий яшашга ундамоқда.

Баҳоуддин Нақшбанд рубойисини учинчи қаторида жанда ортда ибораси орқали ўзида бор бўлган мол-мулк меҳрини қалбида эмасалиги, унга боғланмаганлигини таъкидлаб, орқада қабристон борлигини айтмоқда. Бу мисра орқали инсон тана жиҳатидан ўлиши ва қиёматгача барзах олами бўлган қабрда қолишини тушунтириб, мол-мулк қабрга инсонга ҳамроҳ бўлмаслигини таъкидламоқда. Аммо ўлим ҳақ эканлиги, тананинг фонийлиги, руҳнинг абадийлиги масаласига эътибор бериб, абадий ҳаёт учун зарур бўлган охират ғамини ейиш кераклигига инсоният диққатини қаратмоқда.

Рубойининг охирги тўртинчи қатори ўлим мотам эмаслиги, аксинча инсон танаси орқали руҳни тўсиб турган барча пардалар кўтарилиб, унинг бемалол парвозига ва илоҳий моҳият билан боғланишга имкон туғилиши масаласи эътиборга олинмоқда. Ўлим ва ҳаёт масаласи Баҳоуддин Нақшбанд фикрича, бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга кўчишидир. Ўлиш бу реҳлат қилиш, яъни фоний оламдан боқий оламга ўтишидир. Инсон шараф билан бу фоний ҳаётдан боқий ҳаётга ўтиши учун танадаги, вужудидаги барча имкониятларини фақат эзгуликка сафарбар этган бўлиши лозим.

“Рубоёти Хожа Нақшбанд” асарида 101-рақамли рубоийсида ҳам инсон ҳаётининг мазмуни “ҳеч” ибораси орқали қуйидагича тавсиф этилган:

دنیا چه بود کثیر مشوش بودن
و ز بهر دو روزه عمر ناخوش بودن
ما هیچ جهان هیچ و غم و شادی هیچ
خوش نیست برای هیچ ناخوش بودن

Дунё чи бувад? Касири машуш будан,
В-аз баҳри ду рӯза умр нохуш будан.
Мо ҳеч, жаҳон ҳечу ғаму шоди ҳеч,
Хуш нест барои ҳеч нохуш будан[1:146].
Мазмуни:

Дунё недур? Кўп ташвишли бўлиш,
Икки кунлик умр учун нохуш бўлиш.

Биз ҳечмизу, жаҳон ҳечу, ғам ва шодлик ҳеч,

Хуш эмасдир ҳеч учун нохуш бўлиш.

Баҳоуддин Нақшбанднинг бу рубоийсидан маълум бўладиги инсон ҳаёти учун дунё, мол-мулк ва уларга боғланиш беҳуда ташвишдир. Чунки бу моддий оламда инсон қисқа муддатда яшайди. Моддий оламда яшаган давр бутун инсон ҳаётига нисбатан ҳеч нимадир. Бу жаҳон ва ундаги шодлигу ғам ҳам ўткинчидир. Шунинг учун Баҳоуддин Нақшбанд бу қисқа муддатли ҳаётда нохуш бўлишни қоралайди. У шукроналик ва эзгулик билан яшаш кераклигини таъкидлаб, бу олам охираат учун зироат жойи эканлигини айтади.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, Баҳоуддин Нақшбанднинг бу икки рубоийсининг фалсафий таҳлили унинг борлиқ, олам, олам ва одам муносабати ҳақидаги, фойдаланиш ва боқийлик масалаларини чуқур моҳиятини очиб беришга имкон беради. Бу улў инсоннинг ҳар бир рубоийси, айтган каломларини фалсафий таҳлил этиб, таълим ва тарбия жараёнида фойдаланиш Янги Ўзбекистонимизда Учинчи Ренессанс пойдеворини қурадиган баркамол авлодни тарбиялаш учун жуда фойдалидир.

Хулоса қилиб қуйидагиларни таъкидлаш мумкин:

Баҳоуддин Нақшбанднинг “Мақомот”да келтирилган “ҳеч” ибораси такрорланадиган

рубоийси инсонни жамъ этувчи борлик эканлигини исботлайди.

“Рубоёти Хожа Нақшбанд” асаридаги “ҳеч” ибораси такрорланадиган рубоийси моддий оламдаги қисқа муддатдаги ҳаётнинг мазмун-моҳиятини очишга ёрдам беради.

Нақшбандия таълимотининг асосчиси Баҳоуддин Нақшбанд инсонни мукамал мавжудот эканлигини рубоийларида тавсифлаган.

Инсон борлигини фалсафий англашда Баҳоуддин Нақшбанднинг рубоийларини фалсафий таҳлил этиш бу фанни ривожига ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. رباعيات خواجه نقشبند مرتب و شارح محمد قسورى اردوبازار لاهور الدينية پبليکيشنز ۱۹۹۸ ۱۸۴ صحيفه
2. Абдурахмон Жомий. Тухфату-л-Ахрор. - Лакхнав: Нувил Кишур, 1908. - 112 с.
3. Абул Муҳсин Муҳаммад Боқир ибн Муҳаммад Али. Мақомоти Хожа Баҳоуддин Нақшбанд / Форсийдан таржимон, сўз боши, изоҳ ва луғат муаллифи Махмуд Ҳасаний. – Тошкент: Ўзбекистон, 2019. – 335 б.
4. Абулҳасан Ҳужвирӣ. Кашф ул маҳжуб. Фаридун Осӣбӣй Ишқӣй Зинжонӣй таҳрири остида. (А.А.Болтаев таржимаси), Техрон: «Теббӣён», 2003. – 504 б.
5. Азизиддин Насафӣй. Комил инсон китоби. Нажмиддин Комилов, Олимжон Давлатов таржимаси. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа уйи, 2021. – 232 б.
6. Алишер Навоӣй. Ҳайратул аброр/Хамса тўла асарлар тўплами. 10 жилдлик. 6 жилд. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт – матбаа ижодий уйи, 2011- 805 б.
7. Анвар Чориев. Инсон Фалсафаси: Инсон тўғрисидаги фалсафий фикрлар тараққиети (биринчи китоб). Тошкент: “O’zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti. 2007. 416 б.
8. Баҳоуддин Нақшбанд. Аврод (тўлдирилган иккинчи нашр). Мақола, изоҳ ва шарҳлар муаллифи, таржимон Г.Н Наврўзова. Т.: “Sano standart” нашриёти, 2019. 112 б.
9. Баҳоуддин Нақшбанд. Рубоийлар. Бухоро: “Дурдона” нашриёти, 2023 – 84 б.
10. Баҳоуддин Нақшбанд. (Манбалар таҳлили). Тўплаб нашрга тайёрловчи, мақола, изоҳ

- ва шарҳлар муаллифи. Г. Н. Наврӯзова. Т.: “Sano standart” нашриёти, 2019. 256 б.
11. Баҳоуддин Нақшбанд. Ҳикматли сўзлар. Bahouddin Nakshband. Words of wisdom. Ҳикматли сўзларни тўпловчи ва мақолалар муаллифи. Г. Н. Наврӯзова, Ҳикматли сўзларни англиз тилига таржима этувчи З. Расулов. “Sadriiddin Salim Buxoriy”. “Durdona” nashriyoti. 2020. 52 б.
 12. Наврӯзова Г. Нақшбандия тасаввуфий таълимоти ва баркамол инсон тарбияси. – Тошкент: Фан, 2005. – 233 б.
 13. Наврӯзова Г. Н Нақшбандия – камолот йўли. – Тошкент: Фан, 2007. – 189 б.
 14. Наврӯзова Г. Баҳоуддин Нақшбанд. (Рисола). Т.: “ABU MATBUOT-KONSALT” нашриёти, 2011. 24 б.
 15. Наврӯзова Г.Н. Хожа Баҳоуддин Нақшбанд ҳаёти ва маънавий мероси. – Т.: Фан, 2021. – 244 б.
 16. Navruzova G.N. Bahauddin Naqshband – the seventh pir of Bukharai Sharif (Noble Bukhara). Islom tafakkuri (Maxsus son), 2020. 5-8-б.
 17. Наврӯзова Г.Н. Шох Нақшбанд Алишер Навоий тавсифида. Islom tafakkuri (Maxsus son), 2021. 3-9 бет.
 18. Navro'zova G.N. Kamtarinlik ila kamolga yetgan valiy. //Ilm sarchashmalari. 2023. №8. 48-50-бетлар.
 19. Наврӯзова Г. Шукроналик – инсон камолотининг асоси. //Imom Buxoriy saboqlari. 2023. №3. 121-123-бетлар.
 20. Наврӯзова Г.Н. Нақшбандия таълимотида ризо тушунчаси. //Islom tafakkuri. 2022. 2-сон. 39-46-бетлар.
 21. Наврӯзова Г.Н. Баҳоуддин Нақшбанд рубоийларида инсонни руҳий мувозанати масаласи. Interpretation and researches. Volume 1 issue 22. 30.12.2023. p.171-176.
 22. Наврӯзова Г.Н. Баҳоуддин Нақшбанд таълимотида суҳбат тушунчаси. Interpretation and researches. Volume 2 issue 1(23). 30.01.2024. p.19-22.
 23. Наврӯзова Г.Н. Нақшбандия: Нақшдан бенақш сари йўл. Interpretation and researches. Volume 2 issue 8(30). 10.05.2024. p.219-225.
 24. Наврӯзова Г.Н. Баҳоуддин Нақшбанд маънавий меросининг янги қирраси. //Islom tafakkuri. 2024. 1-сон. 3-7 бетлар.
 25. Рисолаҳои пирон ва пайравони тариқати Нақшбандия. Душанбе: 2017. 456 б.
 26. Салоҳиддин ибн Муборак ал-Бухорий. (1410) Анис ат-толибин ва уддат ас-соликин. Бухоро музейи 27772/11 қўлёзма 168 в.
 27. Фаҳруддин Али Сафий. Рашаҳоту айнил-ҳаёт («Обиҳаёт томчилари»): тарихий-маърифий асар / Табдил қилувчилар, нашрга тайёрловчилар: М.Ҳасаний, Б.Умрзоқ. Масъул муҳаррир: Б.Умрзоқ (ЎзРФА Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти). – Т.: Абу Али Ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти, 2004. – 536 б.
 28. Хожа Убайдуллоҳ Аҳрор. Табаррук рисоалар. Тошкент: Адолат, 2004. 386 б.
 29. Яъқуб Чархий. Рисолаи унсия. (Дўстона суҳбат). Таржимон ва шарҳлар муаллифи. С. Раҳмонов. Самарқанд: “Самарқанд давлат чет тиллар университети” нашриёти, 2022. 78 б.